

1998-20

OSLO BYRETT

gjør vitterlig:

År 1998 den 6. mai ble rett satt i Oslo byrett i sak nr. 97-00269 A/44

Rettens formann: Byrettsdommer Øivind Østberg
Meddommere: Carl Johan Sverdrup
Susan Berg

Protokollfører: Rettens formann

Saksøker: Jan Høeg
Hovlandveien 150 C
3274 Larvik

Prosessfullmektig: Advokat Dag Sverre Aamodt
Postboks 174
3201 Sandefjord

Saksøkt: Arbeidernes Ungdomsfylking (AUF)
v/leder Anniken Huitfeldt
Postboks 8863 Youngstorget,
0023 Oslo

Prosessfullmektig: Advokat Vidar Strømme
Postboks 2444 Solli,
0201 Oslo

Det ble, etter rådslagning og stemmegivning for lukkede dører, for åpne dører avsagt slik

DOM:

Saken er en privat straffesak og gjelder krav om mortifikasjon og oppreisning for ærekrenkelser.

Sakens faktiske bakgrunn og prosessuelle forhistorie

I april 1994 gjennomførte AUF en kampanje mot rasisme. Som et virkemiddel i denne forbindelse ble det fra AUF sentralt og til organisasjonens medlemmer, oppgitt å være 10 000 personer, sendt ut en del ferdigadresserte postkort som mottakerne ble oppfordret til å sende videre til adressatene. Adressatene var forskjellige organisasjoner AUF oppfattet som høyreekstreme. En av disse organisasjonene var Folkebevegelsen mot innvandring (FMI). Postkortet som skulle sendes denne var adressert slik:

"Til gutta
FMI
Boks 1
6092 Eggesbønes"

Postkortene var trykt i to ulike versjoner. Den ene inneholdt teksten:

"Husker du sist, din jævla nazist? Vi vant, dere forsvant!!" (Heretter også kalt utsagn A)

Den andre inneholdt teksten:

"Har du problemer med tenkningen din...? Ditt jævla forbannede nazisvin!!" (Heretter også kalt utsagn B.)

På alle kortene var det avsatt plass for "En personlig hilsen". FMI mottok i løpet av de neste ukene 28 av disse kortene i posten, sendt av formodentlig AUF-medlemmer og påført ulike personlige "hilsener", som ikke gjort til noe tema i saken.

Aksjonen, herunder teksten på postkortene, var ikke styrebehandlet i AUF. AUF som organisasjon har likevel vedstått seg ansvar for aksjonen.

Den 8. januar 1997 tok FMI v/Jan Hæg ut stevning mot AUF for Oslo byrett. Stevningen inneholdt formelle mangler og saksøker fikk anledning til å rette disse. I korrigerert stevning 17. februar 1997 opptrådte Jan Hæg som saksøker i personlig egenskap. Det ble krevd mortifikasjon av utsagnene A og B og oppreisning begrenset oppad til 100 000 kroner.

Saksøkte tok til gjenmæle og krevde seg frifunnet. Saksøkte krevde senere også avvisning av saken på det grunnlag at saksøker ikke var adressat for postkortene, slik at han ikke hadde søksmålskompetanse. Spørsmålet ble prosedert i saksforberedende møte. Ved beslutning 14. januar 1998 avgjorde byretten v/saksforberedende dommer at saksøker hadde rettslig interesse i søksmålet, og at saken ble å fremme.

Etter dette krevde saksøkte avvisning på nytt, nå med grunnlag i strl § 253 nr 2 og under

henvisning til at AUF hadde rykket inn et dementi i bladet "Praksis" hvor det ble gitt uttrykk for at postkortene var ment å ramme FMI politisk og ikke personen Jan Høeg. Det het i oppslaget: "Personen Jan Høeg vet vi ingenting om." Ved beslutning 14. april 1998 avgjorde byretten v/saksforberedende dommer at dette dementi ikke var tilstrekkelig til at saken kunne avvises, og at saken ble å fremme.

Hovedforhandling ble avholdt i Oslo tinghus 27. og 28. april. Retten var satt med meddommere fra det alminnelige utvalg. Det ble avgitt partsforklaringer fra Jan Høeg og Anniken Huitfeldt. Det ble videre avhørt 3 vitner, derunder formannen for FMI, og foretatt en omfattende dokumentasjon, særlig av FMIs virksomhet, men også om spørsmålet om hva som ligger i begrepet nazisme. Det vises til rettsboken om dette.

Saksøker har i hovedtrekk anført:

Utsagnene A og B på postkortene representerer en straffbar ærekrenkelse av Jan Høeg, jf både strl § 246 og § 247. Selv om § 247 ikke er nevnt i stevningen, er det sentrale innholdet i bestemmelsen gjengitt ordrett, og retten må kunne anvende også denne bestemmelse.

At postkortene ikke er adressert til Høeg personlig, har ikke betydning. De har en personlig form, jf både at de er adressert "Til gutta" og den gjentatte bruk av uttrykk som "Du", "din" og "Ditt". De er derfor rettet til *personer* i FMI. Jan Høeg har helt siden starten vært pressetalsmann for FMI. Han er styremedlem og har vært formann i FMI. Han er den klart mest profilerte person i organisasjonen. De krenkende utsagn rammer derfor ham direkte. At AUF i ettertid har uttalt at man ikke ville ramme Høeg personlig, har ingen betydning så lenge en ikke trekker tilbake utsagnene i forhold til FMI.

Utsagnene A og B kan ikke betegnes som rene skjellsord. De inneholder henvisninger til egenskaper og motiver hos saksøker og til karakteren av den virksomhet han driver. De kan være gjenstand for sannhetsbevis, jf Rt 1966 side 157 hvor det gjaldt uttrykket "fascistsvin". Utsagnene i denne sak inneholder den beskyldning at FMI, og dermed også Jan Høeg, driver nazistisk virksomhet. Det er AUF som må føre sannhetsbevis for denne beskyldning. Det har de ikke klart å gjøre. FMIs virksomhet kan ikke kalles nazistisk.

Når det gjelder forståelsen av uttrykket nazisme, må en bygge på det som er den vanligste forståelsen av begrepet og hvordan FMI og Jan Høeg selv oppfatter dette. Dette er en forståelse som knytter nazisme-begrepet nært til det de tyske nazister sto for og gjorde da de hadde makten i Tyskland, særlig under den 2. verdenskrig. En tolkning - riktignok den verste mulige tolkning - av budskapet er en beskyldning om at FMI drev nazistisk virksomhet under krigen, jf formuleringen "husker du sist". Det kan ikke legges til grunn at nazisme-begrepet i dag betyr det samme som ordet "høyreekstremistisk". En kan heller ikke bygge på akademiske definisjoner av nazisme som bare et fåtall er kjent med. Men selv om en skulle bygge på den forståelse som framkommer i Harald Ofstads bok "Vår forakt for svakhet", faller ikke FMI under nazisme-begrepet.

Det FMI står for, er arbeid mot innvandring til Norge. I vedtektene står det under Idégrunnlag:

"Alle mennesker har rett til et hjemland som er deres eget hvor de kan videreføre egen kultur og egne tradisjoner." (pkt 1.1)

I vedtektene heter det videre:

"Medlemskap i organisasjon som forfekter totalitære eller rasistiske synspunkter er uforenlig med idégrunnlaget." (pkt 4.1)

FMI har ingen skjult agenda utover dette. FMI står ikke for diskriminering på grunnlag av rase. Det er først og fremst de kulturelle kjennetegn ved innvandrere fra kulturer fjernt fra den norske, som gjør at en ser innvandring som uheldig.

Om FMIs syn muligens ligger innenfor det noen betegner som rasisme, er det uansett ikke avgjørende for saken. Nazisme er noe annet og mer enn rasisme. Den nazistiske rasisme hadde sentrale kjennetegn som vi ikke finner hos FMI, først og fremst idéen om en herskerrase med rett til å utrydde mindreverdige raser, som nazistene også satte ut i praksis. Det er særlig denne side ved nazismen som gjør en opprørt og som skaper den diskrediterende virkning av å bruke dette begrepet om motstandere. Nazismen kjennetegnes også ved en konsekvent gjennomføring av førerprinsippet, at bare føreren har rett til å bestemme og andre bare har å adlyde og utføre ordre. FMI står ikke for dette. Det viser seg også ved at de har en organisasjon med landsmøte, styremøter osv. og uten noe førerprinsipp.

Harald Ofstads bok vektlegger forakt for svakhet som det sentrale kjennetegn ved nazistisk ideologi. Dette finner vi ikke spor av hos FMI, derimot frykt for innvandrenes styrke. Dette er noe helt annet.

FMI ble stiftet 4. oktober 1987 med Arne Myrdal som den første leder. Han ble fjernet som leder på årsmøtet i april 1990, og meldte seg kort etter ut av FMI. At han ble fjernet, hadde sammenheng med en del uheldige overtramp som han sto for og med hans alkoholproblem. Heller ikke Myrdals utspill kan på noen måte rettferdiggjøre betegnelsen nazisme, men det har uansett vært en reell endring i måten FMI har framstått på utad etter at Myrdal og FMI skilte lag. Det som skjedde i Myrdal-perioden, kan ikke tillegges vekt ved bedømmelsen av FMIs virksomhet i relasjon til herværende sak, hvor det gjelder krenkende ytringer framsatt flere år etter dette. Selv om en ikke skiller seg fra Myrdal når det gjelder mål, så skiller en seg når det gjelder midler, og det er et vesentlig skille.

Selv om vi er på et område der hensynet til ytringsfriheten veier tungt, beskyttes ikke slike utsagn som disse av ytringsfriheten. Utsagnene er dypt krenkende, og i særdeleshet overfor Jan Høeg med sin bakgrunn som motstandsmann under krigen. Utsagnene innebærer bortimot den verste anklage en kan bli utsatt for i Norge i dag. Slik stemping av motstandere benyttes for å diskreditere dem, slik at man slipper å forholde seg til det de faktisk sier. Utsagnene trekker deres hederlighet og motiver i tvil og presenterer dem som noe annet enn det de er. Dermed motvirkes det hensyn som ytringsfriheten her særlig skal ivareta, nemlig hensynet til å bidra til debatt om viktige temaer. Når FMI-medlemmer av en organisasjon som AUF blir utsatt for slike grove krenkelser som her, gjør dette at de blir tilbakeholdende med å framkomme med sine meninger.

At en kanskje kan kritisere FMI for andre forhold, f.eks. formen på enkelte utspill, har ikke betydning i forhold til det som er temaet her.

At Høeg i retten ikke ville ta avstand fra uttrykket "rødenazister" som FMI i en sammenheng

har vært brukt mot sine motstandere, kan ikke anføres mot ham. Det må antas at dette sikter til tilhengere av AKP (m-l), som reservasjonsløst har støttet og glorifisert Maos Kina, hvor 80 millioner mennesker ble drept. Denne tilslutning til folkemord gjør bruk av nazi-begrepet berettiget.

Beskyldningene fra AUF er i særlig grad krenkende for saksøker, som aktivt deltok i kampen mot den tyske okkupasjonen 1940-45. Han har fått deltagermedaljen for sin innsats i Milorg under den 2. verdenskrig. Han er også valgt ut til å holde minnetale ved ulike arrangementer knyttet til krigen, f eks ved Minnesmerket i Stavem i 1995 under 50-årsjubileet for frigjøringen. Krenkelsene fra AUF har gått sterkt inn på ham. De har også indirekte vært årsak til trakassering i form av f eks telefonterror. Dette har også medført problemer for hans nærmeste, og medført at han står overfor en mulig skilsmisse. På dette grunnlag kreves oppreisning etter skadesersti § 3-6.

Saksøker har nedlagt slik påstand:

1. Beskyldningene

A) "Husker du sist, din jævla nazist? Vi vant, dere forsvant!!"

og

B) "Har du problemer med tenkningen din...? Ditt jævla forbannede nazisvin!!"

mortifiseres.

2. AUF dømmes til å betale til Jan Høeg oppreisning etter rettens skjønn begrenset oppad til 100 000 kroner med tillegg av lovens rente fra forfall.

3. AUF dømmes til å betale til Jan Høeg sakens omkostninger.

Saksøkte har i hovedtrekk anført:

Det er bare strl § 246 som er nevnt i stevningen, og retten kan derfor bare vurdere saken i forhold til denne bestemmelse.

Prinsipalt anføres at utsagnene på postkortene ikke er gjenstand for mortifikasjon. De har karakter av rene skjellsord, riktignok av et politisk preg. De representerer uttrykk for politisk avsky, ikke noen eksakt anklage i vitenskapelig forstand. De kan ikke bedømmes som sanne eller usanne. De må dessuten ses som meningsytringer, ikke ytringer om faktiske forhold. Ved tolkningen av utsagnene har det også betydning at de ikke er rettet mot Høeg personlig, men mot FMI. Dette er ytterligere presisert senere. Kortene er også sendt til FMIs adresse, som ligger på en helt annen kant av landet enn der Høeg bor.

Videre har konteksten betydning: Postkortene er brukt som virkemidler i en opphetet politisk debatt, fra en politisk ungdomsorganisasjon som er kjent som antirasistisk til en annen politisk organisasjon som er kjent som rasistisk. Den konkrete bakgrunnen var FMIs sterkt provoserende propaganda rettet både mot innvandrere og mot politikere bl a fra Arbeiderpartiet,

som er blitt sammenliknet med Quisling, karakterisert som "fedrelandsløse rødenazister" o.l. En viktig del av bakgrunnen var dessuten at det hadde funnet sted flere konfrontasjoner mellom rasister og anti-rasister. Det er enkelte av disse hendelsene, særlig i Brumunddal 1991 da rasister ble jaget bort, og på Youngstorget samme år, da folk snudde ryggen til Myrdal, formuleringene "husker du sist.." og "Vi vant..." henspiller på. Det er søkt å tolke kortene slik at de henspiller på krigen.

Utsagnene fra AUF var krenkende, men den politiske konteksten tilsier at utsagnene ligger utenfor det som domstolene bør ta stilling til. Dette handler om en type konflikt som bør håndteres i andre fora. I og med at utsagnene ikke er gjenstand for mortifikasjon, kan de heller ikke begrunne oppreisning. Dette leder til at saksøkte må frifinnes på alle punkter.

Under enhver omstendighet anføres at resultatet må bli frifinnelse da utsagnene ikke er rettsstridige. Flere av momentene nevnt foran er relevante også i den sammenheng. Ved rettsstrids-vurderingen er hensynet til ytringsfriheten, jf grl § 100 og den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK) art 10, sentralt. Ved flere tilfeller er nasjonale domstolars domfellelser for ærekrenkelse kjent i strid med EMK art 10 av Menneskerettighetsdomstolen (MRD). Ytringsfriheten veier generelt tyngre enn hensynet til æren, spesielt gjelder dette på det politiske området. Ved grensedragningen har det betydning at AUF ikke er en nøytral observatør, slik som en journalist, men selv aktiv deltaker i den politiske kamp. Tålegrensen er dessuten generelt videre når adressaten er en politisk organisasjon.

Her har det særlig betydning at det er en politisk organisasjon som opptrer meget provoserende og med sterke virkemidler. Det vises til Rt 1993 side 537, der det slås fast at fornærmedes eget forhold er sentralt ved fastleggelsen av om det foreligger rettsstrid.

I denne sammenheng kan saksøker ikke høres med at det må ses bort fra det som FMI bedrev i den tiden Arne Myrdal var leder. Det er aldri tatt avstand fra innholdet i de løpesedler og skriv som Myrdal spredde. Dette omfatter løpesedler med sterkt krenkende framstillinger av innvandrere, løpesedler der publikum oppfordres til å boikotte innvandreres butikker, der en oppfordrer til å kalle kvinner som har omgang med asylsøkere for "asylmadrass", der Gro Harlem Brundtland sammenliknes med Quisling på grunn av innvandringspolitikken, og der utlendingsloven karakteriseres som Norgeshistoriens største landsforræderi. Videre innbefatter det et skriv til landets elevråd der elever oppfordres til å lære seg våpenbruk for å forsvare seg mot knivbrukende innvandrere. Myrdal er dessuten dømt for planlegging av væpnet attentat mot asylmottak, og annen voldelig opptreden i forbindelse med kamp mot innvandringsmotstandere. Verken Høeg eller vitnene fra FMI har i retten tatt avstand fra Myrdals politiske målsetninger og heller ikke konkret fra noe han har gjort eller sagt.

FMI har dessuten nært samarbeid med organisasjoner som er mer åpent nazistiske.

Innholdet i det FMI har stått for vekker med rette indignasjon. Dette hører med i rettsstridsvurderingen, jf dom fra MRD 1. juli 1997 (Oberschlick II) og "Margarinmenneskesaken" (Oslo byretts dom 9. juni 1995). FMIs synspunkter er sammenliknbare med de som ble fremmet av Hvit Valgallianse og kjent straffbare ved Høyesteretts avgjørelse i Rt 1997 side 1821 (Kjuus-saken).

Også en krass form er vernet av ytringsfriheten. Ungdomsorganisasjoner benytter generelt frekkere og krassere uttrykksmåter enn sine moderorganisasjoner. Det er ikke utsagnenes sømmelighet retten skal ta stilling til.

De særlige momenter som er anført å foreligge i forhold til Høeg, på grunnlag av hans innsats under krigen, kan uansett ikke tillegges vekt da det kun er gjennom det søksmål han selv har anlagt at hans person er fokusert i saken.

Uansett anføres at det er ført sannhetsbevis for påstanden om at FMI er nazister, slik at AUF må frifinnes av den grunn. Det må legges til grunn et generelt nazisme-begrep, som går utover de konkrete historiske hendelser knyttet til regimet i Tyskland 1933-45. Den beste generelle analysen av nazisme-begrepet er gjort av Harald Ofstad i boka "Vår forakt for svakhet". De generelle aspekter ved nazismen som han identifiserer, gjenfinnes i stor grad hos FMI. Det gjelder den aggressive nasjonalismen, hvor de som står for andre holdninger stemples som "forrædere". Det gjelder videre rasismen og det sterke skillet mellom "vi og de andre", som uttrykkes på en måte som oser av forakt og hat. I realiteten er det i særlig grad mørkhudete en retter seg mot. Og selv om det skulle være kulturforskjellene en legger sterkest vekt på, er ikke det avgjørende. Nazismens rasisme-begrep var ikke rent biologisk preget, jf Ofstads analyse. Spranget fra FMI-propagandaen til herrefolk-tankegangen er kort. Også andre sentrale komponenter i nazistisk ideologi, slik de er analysert av Ofstad, gjenfinnes hos FMI.

Den propaganda FMI har stått for, de handlinger de har gjort og de forbindelser de har til andre organisasjoner gjør nazisme-begrepet anvendelig.

Kravet om oppreisning kan under enhver omstendighet ikke tas til følge. Det vises til de samme momenter som er anført i forbindelse med rettsstridsvurderingen. Det vises herunder særlig til at Høeg selv, ved sin rolle i FMI, har brakt seg i en slik posisjon at han utsettes for reaksjoner. Uansett kan ikke AUF lastes for at hans kone i tilfelle føler dette belastende.

Saksøkte har nedlagt slik påstand:

AUF frifinnes og tilkjennes saksomkostninger.

Retten skal bemerke:

Dette er en privat straffesak hvor stevningen tjener som tiltalebeslutning, og hvor retten ikke kan gå utenfor det forhold tiltalen gjelder. Selv om strl § 247 vel burde vært nevnt uttrykkelig i stevningen, er det vesentligste innhold i bestemmelsen gjengitt. Saksforberedelsen har fra begge sider forholdt seg til både § 246 og § 247. Retten anser derfor ikke at den på dette grunnlag bør være avskåret fra å anvende strl § 247.

Retten behøver etter sitt syn på saken ikke ta stilling til om det materielt eller prosessuelt er et vilkår for å idømme oppreisning i dette tilfellet, at det gis dom for mortifikasjon. Retten bemerker imidlertid at skadeserstl § 3-6 ikke inneholder et slikt vilkår, så fremt det gjelder en ærekrenkelse etter strl § 246 som ikke er gjenstand for mortifikasjon, og at etter strpl § 3 er det avgjørende for å fremme erstatningskravet at dette "springer ut av samme handling som saken gjelder."

Retten går så over til å tolke de aktuelle utsagn. Utsagnene er framkommet som et ledd i en

opphetet og aktuell politisk kamp knyttet til spørsmål om innvandringspolitikk og rasisme i Norge på 1980 og -90-tallet. De er - og framstår som - utgått fra en politisk ungdomsorganisasjon og rettet mot en annen politisk organisasjon, FMI. FMI hadde på det aktuelle tidspunkt gjennom 7 år hadde vært en av de mest sentrale organisasjoner på den ene ytterfløy i denne kampen. Utsagnene kan ikke anses rettet mot noen enkeltperson, men mot organisasjonen FMI. Dette til tross for den personlige formen som saksøker har framhevet. Avgjørende for dette syn er at kortene er adressert til organisasjonen på dennes postboksadresse, og at de ikke nevner eller på noen annen måte trekker inn bestemte personer. Noe annet er det at utsagnene ved å rette seg mot organisasjonen FMI også kan anses å ramme et så sentralt og relativt offentlig profilert medlem som Jan Høeg.

Utsagnenes hovedinnhold er en politisk karakteristikk av FMI som nazistisk. Fordi FMI ikke selv vedkjenner seg en slik karakteristikk, og fordi karakteristikken av de aller fleste i dagens norske samfunn oppfattes som sterkt negativ, anser retten at utsagnet isolert sett må kunne anses ærekrenkende. Selve begrepet "nazist" eller "nazisme" er mangetydig. Det kan ha en helt konkret og avgrenset betydning, nemlig at man støtter eller støttet det nazistene i Tyskland sto for i årene 1933-45. Retten anser det ut fra den sammenhengen som det foran er redegjort for, nokså klart at nazist-begrepet i denne sak ikke kan tolkes slik at det henspiller på FMI-medlemmers aktiviteter eller holdninger under den annen verdenskrig. Verken for avsender (AUF), mottakerne (medlemmene i AUF) eller for adressaten (FMI) kunne en slik forståelse være nærliggende. Utsagnet "husker du sist..." er i denne sammenheng ikke rimelig å forstå på annen måte enn at det henspiller på en del konfrontasjoner som hadde funnet sted noen tid i forveien, der FMI og AUF var involvert på hver sin side.

Begrepet "nazisme" kan også benyttes i en mer almen betydning, nemlig om holdninger i forhold til spørsmål som er oppe i dag, som har vesentlige fellestrekk med den ideologi som var herskende i Tyskland i nevnte periode. Det synes for retten klart at det er denne generelle forståelsen som må legges til grunn i denne sak. Det reiser imidlertid igjen straks spørsmålet om hva de grunnleggende og almene kjennetegn ved nazistisk ideologi er. Her er det åpenbart rom for betydelige meningsforskjeller. Begrepet, brukt i sin generelle betydning, kan likevel ikke anses å være så mangetydig at det er uten meningsfylt innhold. Det er i dette tilfellet, slik utsagnene isolert sett framstår, ikke gitt noen forklaring på hva avsender legger i dette, bortsett fra at det er nærliggende å forstå det slik at det er den type innvandringsmotstand FMI står for som menes å være nazistisk. Mye taler for at en ved bruk av et slikt belastet og mangetydig begrep i en politisk sammenheng, gir klare premisser for hva en legger i det. Retten anser at begrepet "nazisme" kan gis et alment ideologisk innhold, men anser også at det bør vises stor varsomhet fra domstolens side med å fastlegge autoritativt og med virkning for grensen mellom det straffbare og det straffrie, hva dette er. Dette fordi man her er på et område hvor det er vesentlig at den pluralisme som samfunnet bekjenner seg til, får utfolde seg.

Når det særlig gjelder de forsterkende adjektiver som "jævla", "jækla" og "forbannede" og sammenstillingen "nazisvin", er dette rent fornærmende uttrykk som ikke kan ha noe objektivt innhold, men egentlig kun gir uttrykk for avsenders opphisselse. Uttrykkene kan i seg selv være ærekrenkende, men det synes klart at den vesentlige krenkelsen her knytter seg til bruken av nazi-begrepet. Den tilleggs-krenkelsen som disse uttrykk representerer, skal imidlertid trekkes inn i den samlede vurdering retten foretar nedenfor.

Retten anser etter dette at de omstridte utsagn må anses som en beskyldning, jf strl § 249 nr 1,

om at FMI står for nazistiske holdninger i en almen betydning av begrepet. Begrepet nazisme betyr ulike ting for ulike mennesker, og det bør vises varsomhet med å gjøre definisjonen av begrepet til et rettslig tema. Retten kan likevel ikke se at utsagnene prinsipielt skal være unndratt muligheten for sannhetsbevis i henhold til dagens injurielovgivning.

Beskyldningen vil kunne være straffbar både etter strl § 246 og § 247, som verner henholdsvis æresfølelsen og omdømmet utad. Det er et vilkår for mortifikasjon både etter strl § 246 og § 247 at det foreligger rettstrid. Selv om retten anser at det her gjelder en beskyldning hvor sannhetsbevis prinsipielt vil være mulig, har den funnet at saken bør avgjøres uten at den tar stilling til spørsmålet om sannhet, idet den etter en samlet vurdering er kommet til at utsagnene uansett ikke kan anses rettsstridige, hvilket begrunnes i det følgende.

Rettsstridsvurderingen, som i dette tilfellet må bli sammenfallende i forhold til § 246 og § 247, gir anvisning på en sammensatt avveining, der hensynet til ytringsfriheten og hensynet til en persons ære er sentrale utgangspunkter. Generelt er det klart at hensynet til ytringsfriheten på det politiske området må veie tungt, og at grensene må trekkes vidt i forhold til å anvende straffeloven mot politiske ytringer. Dette har anvendelse også på injurierettens område. Strl § 1 andre ledd sier at straffelovgivningen gjelder med de begrensningene som følger av overenskomst med fremmed stat eller av folkeretten for øvrig, hvilket innebærer at EMK får direkte anvendelse som en del av intern rett på dette området og at praksis fra MRD omkring EMK art 10 nr 2 blir av sentral rettskildemessig betydning.

Rettslig sett er det et utgangspunkt at det eksisterer en vid ramme for det tillatte også når det gjelder den form en avsender velger å ikle sine ytringer. Det vises til dommen av MRD av 1. juli 1997 (Oberschlick v. Østerrike), der flertallet uttaler:

"...it must be remembered that Article 10 protects not only the substance of ideas and information expressed but also the form in which they are conveyed."

Det må legges til at denne beskyttelse selvsagt ikke er uten grenser. AUFs leder har i retten framholdt at det er nødvendig for en organisasjon som primært henvender seg til ungdom, å ta i bruk uttrykksformer som er mer provoserende enn det en moderorganisasjon gjør, og at den kampanje denne postkortaksjonen inngikk i, virket mobiliserende i forhold til å få målgruppen - ungdom - engasjert i kampen mot rasismen. Hun har i retten likevel tilkjennegitt at hun ikke ville ha anbefalt å bruke de formuleringer som her ble brukt. Aksjonen fant sted før hun selv ble valgt som AUFs leder. Retten ser det ikke som sin oppgave å ta stilling til aksjonens hensiktsmessighet sett fra AUFs synspunkt, og heller ikke vil den ta stilling til hvorvidt AUFs mål her er høyverdig eller ikke. Særskilt vil retten understreke at det forhold at avsenderen er en ungdomsorganisasjon, ikke i seg selv kan få betydning for hvordan en trekker grensen for det rettsstridige.

Imidlertid anser retten at *adressatens* forhold har vesentlig betydning for rettstridsvurderingen. Generelt kan det her henvises til Rt 1993 side 537 ("Bratholm-dommen") der førstvoterende uttaler at rettspraksis har trukket fornærmedes eget forhold sentralt inn ved fastleggelsen av om det foreligger rettstrid (side 544). Det vises også til den forannevnte Oberschlick-avgjørelsen, der det i favør av å bedømme den aktuelle ytring som beskyttet av art 10, legges vesentlig vekt på "...the indignation knowingly aroused by Mr Haider." Foranledningen for den ytring som var dømt injurierende av de østerrikske domstoler, var uttalelser i en tale den kjente politiker Jörg

Haider hadde framført, der han bl a glorifiserte den rolle alle soldater, inkludert de på tysk side, hadde spilt under den annen verdenskrig for å ha deltatt i en kamp for fred og frihet.

I vårt tilfelle er det framlagt et omfattende materiale til belysning av FMIs virksomhet helt opp til i dag. Retten anser at det vesentligste av dette bevismateriale har relevans for herværende sak. Særsomt bemerkes at også den virksomhet FMI bedrev fram til landsmøtet i april 1990, som var sterkt preget av organisasjonens leder til da, Arne Myrdal, må tas i betraktning. Det kan legges til grunn at Myrdal ble fjernet som formann på nevnte landsmøte, og at dette hadde sammenheng med at man mente han framsto utad på en tildels uheldig måte. Det var også en viktig faktor i denne sammenheng at Myrdal hadde et uttalt alkoholproblem. Men det er ikke framkommet holdepunkter for at organisasjonen i denne forbindelse tok avstand verken fra de tidligere aktiviteter i FMIs navn eller fra Arne Myrdal som person. Dette kan heller ikke sies å være kommet til uttrykk senere. Det er ikke fra noen av FMIs representanter som har forklart seg for retten, tilkjennegitt avstandstaken fra noe konkret Myrdal har gjort, verken når det gjelder hans politiske ytringer eller når det gjelder hans metoder, inkludert det som gjelder voldsbruk eller planlegging av voldsbruk.

Det framlagte materialet har, slik retten ser det, betydning i to retninger. Dels er det relevant i forhold til å vurdere om beskyldningen om nazisme har et saklig grunnlag, i den forstand at en i materialet gjenfinner elementer som mange vil mene er sentrale kjennetegn ved nazistisk ideologi. Dette er en vurdering retten finner det nødvendig å gå inn på i forbindelse med rettsstridsspørsmålet, selv om den - som nevnt - vil avholde seg fra å forsøke å gi nazismebegrepet en presis definisjon med direkte rettslig betydning.

I tillegg forteller materialet om en språkbruk fra FMIs side rettet mot deres motstandere i innvandringspolitikken, som har betydning for vurderingen av hvor grensen går for hva de selv må finne seg i.

Når det gjelder det første av disse to temaer, er det dokumentert at FMI står for en ytterliggående motstand mot innvandring til Norge, som man særlig begrunner med den fare som de "fremmede kulturer" representerer, herunder er spesielt muslimer fokusert. Men det er også fokusert på ytre kjennetegn slik som mørk hudfarge og negroide trekk. I en løpeseddel utgitt av FMI antagelig på slutten av 1980-tallet eller begynnelsen av 1990-tallet (gjengitt i boka "Rett mot rett", Gro Nystuen, side 106) med tittelen "Ja, vi selger dette landet", heter det med henspeiling på innvandringspolitikken:

"Men ødeleggelsen av vår rase eller egenart kan aldri repareres."

I flere av løpesedlene er innvandrere karikert gjennom tegninger der de framstilles som frastøtende og farlige. Mye av propagandaen henspiller på hvordan innvandrerne angivelig snylter på det norske samfunnet og får økonomiske fordeler som nordmenn ikke får, men som "du" må betale for. Innvandrerne frakjennes respektable motiver for å komme til Norge: "Løgnere og bedragere så godt som samtlige" heter det i en løpesedel. Et annet tema som går igjen, er at innvandrerne står for voldsbruk og overgrep. I en løpeseddel fra FMI heter det:

"Overalt påfører de norske damer og kvinner voldtekt og forsøk på voldtekt er vanlig."

Innvandringen sammenliknes med en invasjon fra en fremmed makt, og det er mange allusjoner

til krigen.

I forhold til denne retorikken er det ganske naturlig at det også oppfordres til å ta sterke virkemidler i bruk. I en løpeseddel undertegnet av "form. FMI-Arne J. Myrdal" datert 30.9. 1988 heter det:

"Dersom regjeringen fortsetter sin uvettede asylpolitikk, må vi kreve at norsk ungdom får opplæring i kampteknikk og selvforsvar i ungdomsskolen."

I en løpeseddel (gjengitt i boka "Rett mot rett", Gro Nystuen, side 105) oppfordres folk til å boikotte innvandrere og endog av "hoteller og dagligvarebutikker som handler med våre såkalte nye landsmenn." Man oppfordres til å gjøre med "asylinnvandrerne" "slik vi gjorde med tyskerne under siste krig. Vi viste dem ryggen og baken." Samme sted heter det:

"Kvinner som var sammen med tyskere omtalte vi som tysker horer og tysker madrasser. I dag bør kvinner som har omgang med asylinnvandrere omtales som asylmadrass. Husk det!"

Det synes ikke for sterkt å betegne dette som hatpreget rasisme som ihvertfall må ligge nært opp til gjerningsbeskrivelsen i strl § 135 a. Veien fra en slik propaganda til direkte voldsbruk er kort, hvilket også utviklingen har illustrert.

Den sistnevnte løpeseddel ble spredd til folk på Tromøya ved Arendal i 1988, og oppfordret til protest mot asylmottaket på øya. Det framkom senere at Myrdal og andre også arbeidet med planer om et attentat mot asylmottaket. Det ble hos Myrdal funnet sprengstoff, huskelister og tegninger over asylmottaket, og Myrdal ble på denne bakgrunn i 1989 dømt til en betydelig fengselsstraff i Agder lagmannsrett. Ifølge et oppslag i Dagbladet i september 1989 hvor rettssaken refereres, forklarte vitnet Paul Bisgård, som er Myrdals venn og fortsatt aktiv i FMI, seg på en måte som "gjorde det krystallklart at de psykologiske forutsetningene for å sprengte asylmottaket hadde vært til stede." Myrdal har fastholdt at det hele var et komplott og en provokasjon, og FMI og Høeg har støttet ham i dette.

Myrdal ble dessuten høsten 1992 dømt til fengsel i 3 måneder for angrep på demonstranter i forbindelse med FMI-landsmøtet i Fevik i april 1990. Ifølge uttalelser gjengitt i intervju i Klassekampen 23. april 1990 nektet Høeg å ta avstand fra voldsaksjonene Myrdal og andre iverksatte ved den anledning. Kort etter, den 5. mai 1990 avholdt FMI et arrangement i Arendal der Jan Høeg var blant hovedtalerne. Der ble det fra talerstolen lest opp et brev fra Myrdal, som da var i dekning for politiet, der han hevdet at han hadde handlet i selvforsvar. Hendelsen omtales i Arbeiderbladet 7. mai 1990, der det refereres:

"Min oppfordring er å slå folk flate hvis ikke politiet kan ordne opp, het det i brevet fra Myrdal."

Det finnes i Norge en rekke organisasjoner med kamp mot innvandring og innvandrere som hovedanliggende. De skiller seg noe fra hverandre i språk- og symbolbruk, metoder og hvem de primært henvender seg til. Noen bruker åpenlyst nazisymboler og er utpreget voldsorienterte. FMI framstår ikke, ihvertfall ikke i senere år, som tilhørende de mest ytterliggående blant disse. Dette er nyanser som ikke er uten betydning. Ikke desto mindre synes det som disse gruppene

samarbeider og solidariserer seg med hverandre, og det kan synes som det mer er tale om en slags arbeidsfordeling mellom dem enn om prinsipielle forskjeller i holdninger. Høeg selv har i retten ikke villet ta avstand fra at det møter opp grupper på FMI-arrangementer som viser Hitler-hilsen.

I Lund-kommisjonens rapport (Dokument nr 15, 1995-96) heter det om høyre-ekstreme kretser i perioden 1985-1994 (side 251):

"Organisasjonene kan grupperes i to hovedretninger: De med innvandringsmotstand som eneste sak og nynazistiske organisasjoner med et mer ideologisk preg. Skillet var langt fra skarpt. Samme personer kunne gå igjen på begge områder."

Ifølge oppslag i VG 13. april 1997 ble det i januar 1996 stiftet en organisasjon under navnet Forente Nasjonalister. Det heter i avisen:

"...med i den Grenland-baserte stiftelsen gikk også medlemmer av nazi-organisasjonen Zorn 88, det norrøn-nasjonalistiske partiet Norsk Patriotisk Enhetsparti og Folkebevegelsen mot Innvandring. Forente Nasjonalister stilte også med en delegasjon på ni aktivister på landsmøtet til Folkebevegelsen mot Innvandring (FMI) i juni i fjor etter en skriftlig invitasjon."

I FMIs eget referat fra deres landsmøte 21. juni 1997 heter det:

"Til slutt på møtet orienterte Kjell Tore Vogsland om organisasjonen Forente Nasjonalister. Vi ønsker FN lykke til i sitt arbeid for vår felles sak, som er å sikre vårt folk de historiske retter vi har til Norge."

Når alle disse forhold - den hatefulle propagandaen mot etnisk/kulturelt definerte grupper av innvandrere, støtten til å bruke direkte voldelige virkemidler og forbindelsene til grupper som åpent framstår som nazistiske - tas i betraktning, må konklusjonen bli at en kan ha forståelse for at noen finner grunnlag for å betegne FMI som nazistisk.

Når det gjelder den språkbruk FMI selv tar i bruk mot sine motstandere, er også denne preget av sammenlikningen av innvandring med invasjon. Flere ganger blir Gro Harlem Brundtland og andre sentrale arbeiderpartipolitikere sammenliknet med Quisling, og de betegnes som landssvikere og landsforrædere. I en FMI-løpeseddel fra 1989 særlig rettet mot Arbeiderpartiet heter det "Vis dem knyttneven!" Et høydepunkt nås i en FMI-løpeseddel gjengitt hos Nystuen på side 97, under overskriften "Norge er vårt", og hvor det heter:

"De fedrelandsløse norske rødenazistene og deres medhjelpere stempler alt som har med fedrelandskjærlighet å gjøre for rasisme." (uth. her)

Jan Høeg har i retten ikke villet ta avstand fra den karakteristikk som her er brukt. Det er ikke i løpeseddelen presisert nærmere hvem den er myntet på. Av den siterte setning synes det som den retter seg mot alle som betegner FMI som rasister. Dette omfatter en nokså vid og politisk uensartet gruppe. Sett i sammenheng med det sterke skytset som FMI ellers har rettet mot Arbeiderpartiet, kan det ikke anses å være uten grunnlag når AUF oppfatter at dette er rettet også mot Ap/AUF. Retten kan ikke se at det er underbygget når saksøkers prosessfullmektig

gjør gjeldende at det kun er AKP (m-l) uttrykket "rødenazister" refererer til. Uten at det er oppfordring til å gå nærmere inn på dette, bemerkes også at det synes å være et nokså særegent nazisme-begrep han legger til grunn når han anfører at denne karakteristikken er berettiget fordi AKP var varme forsvarere for Maos Kina.

Det må altså konkluderes at FMI selv har benyttet en så grov språkbruk mot sine motparter at grensen for hva de selv må tåle før det må anses som straffbare ærekrenkelser, blir forskjøvet.

Retten har vurdert den innvending at den ved denne betraktning legaliserer en uønsket eskalering av hardheten i det politiske ordskiftet. Retten ser at det knapt kan sies å være berikende for den samfunnsmessige debatten at det brukes slik språkbruk som AUF her har gjort. Men i forhold til det som er det rettslige tema, spørsmålet om AUF ved sine ytringer har overtrådt straffeloven i forhold til FMI, må likevel FMIs egen forutgående ordbruk tillegges vekt.

Anførselen om at AUF her i realiteten krenker Høegs ytringsfrihet ved å diskreditere ham med nazistempelet, ville vært et tungtveiende argument dersom retten hadde funnet at beskyldningen manglet saklige holdepunkter. Men slik retten har tolket utsagnene i saken og slik den har bedømt FMIs virksomhet, kan argumentet ikke føre fram. Særsilt bemerkes at anførselen om at AUF ved sine utsagn har trukket Høegs hederlighet i tvil, anses forfeilet. Her handler det om politiske ytringer i en rent politisk kontekst, og spørsmålet om personlig hederlighet i vanlig betydning av dette uttrykk er ikke tema.

Ved den samlede vurdering vil retten også framheve at den legger vekt på det forhold at utsagnene ikke framstår som rettet mot Høeg personlig, men mot den organisasjon han tilhører. Selv om retten under saksforberedelsen har kommet til at dette ikke er avvisningsgrunnlag, mener retten at dette klart hører med som et moment i rettsstrids-vurderingen. En direkte personrettet kampanje av tilsvarende innhold ville reist større betenkeligheter både sett ut fra hensynet til Høegs æresfølelse og omdømme og sett ut fra hensynet til at denslags reelt ville ha innvirket på hans ytringsfrihet. Det nevnte innebærer også at de særlige momenter som er anført å foreligge i forhold til Høeg, på grunnlag av hans innsats under krigen, ikke kan tillegges vekt ved totalvurderingen, da det kun er gjennom det søksmål han selv har anlagt at hans person er fokusert i saken.

Endelig vil retten ta stilling til betydningen av bruken av ordene "jævla" osv. Slike uttrykk kan som nevnt ikke ha noe objektivt innhold, og kan heller ikke betegnes som politiske meningsytringer. Denne vulgære og krenkende ordbruk trekker i retning av å statuere rettsstrid. Hensett til det som er gjennomgått foran, blir det likevel ikke utslagsgivende for den samlede vurdering.

Konklusjonen er at det ikke foreligger overtredelse av strl § 246 og § 247. Saksøker får ikke medhold i sitt krav om mortifikasjon og heller ikke i sitt krav om oppreisning. Saksøkte blir å frifinne.

Spørsmålet om saksomkostninger blir å avgjøre etter tvistemålslovens regler, jf strpl § 440. Saksøkte har vunnet saken fullstendig, og skal ha erstattet sine omkostninger, jf tvml § 172 første ledd. Advokat Strømme har framlagt omkostningsoppgave på kr 106 265 for salær/kopiering. Advokat Aamodts omkostningsoppgave er på kr 88 625, hvorav kr 84 500 er

salær. Retten anser at omkostningsoppgaven til advokat Strømme ligger noe høyt i forhold til det som etter rettens skjønn var nødvendig for å få saken betryggende utført, jf tvml § 176 første ledd. Retten viser her bl a til at saksøkte i to omganger under saksforberedelsen har gjort gjeldende avvisning av saken uten at dette har vunnet fram. Det finnes å burde gjøres et visst fradrag for de omkostninger dette har medført. Det er også et generelt moment at det kan virke støtende om en part dømmes til å betale vesentlige høyere omkostninger til å dekke motpartens advokatsalær enn de advokatutgifter han selv har pådratt seg, selv om retten i dette tilfellet har forståelse for at saken har vært noe mer arbeidskrevende for saksøktensiden. Etter en samlet vurdering dømmes saksøker til å erstatte motpartens saksomkostninger med kr 86 000.

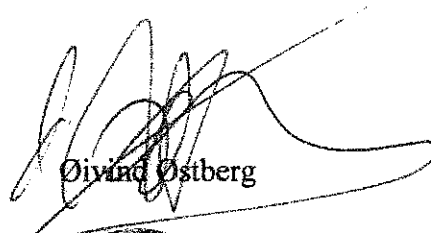

Dommen er enstemmig.

Domsslutning:

1. AUF v/leder Anniken Huitfeldt frifinnes
2. I saksomkostninger betaler Jan Høeg til AUF v/leder Anniken Huitfeldt 86 000 - åttisekstusen - kroner innen 2 - to - uker fra forkynnelsen.

Retten hevet

Carl Johan Sverdrup

Oivind Østberg

Susan Berg

Rett kopi:

bem.

1998-20
Kortkampanjesaken

BORGARTING LAGMANNSRETT

gjør vitterlig:

Beslutning av 25 september 1998

i

ankeprøvingssak nr 98-02534

HØEG - AUF

Saksøker:	Jan Høeg
Prosessfullmektig:	Advokat Dag Sverre Aamodt
Saksøkte:	Arbeidernes Ungdomsfylking AUF v/Anniken Huitfeldt
Prosessfullmektig:	Advokat Vidar Strømme
Dommere:	1 Lagdommer Lars-Jonas Nygard, formann 2 Lagdommer Karl E Sundt-Ohlsen 3 Lagdommer Erik Møse

BESLUTNING:

Jan Høeg har erklært anke over Oslo byretts dom av 6 mai 1998. Anken gjelder bevisbedømmelsen og lovanvendelsen i mortifikasjonsspørsmålet.

Lagmannsretten finner at anken gjelder spørsmål av mindre betydning, at det ellers ikke er grunn til at den blir prøvd, og at den bør nektes fremmet, jf straffeprosessloven § 321 annet ledd annet punktum.

Beslutningen er enstemmig.

SLUTNING:

Anken nektes fremmet.

Lars-Jonas Nygard

Karl E Sundt-Ohlsen

Erik Møse

Bekreftes for

førstelagmannen:

H. A. Lunde

